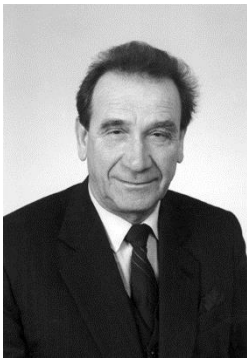

AKADEEMIK HANS KÜÜTS – 85

Akadeemilise Põllumajanduse Seltsi auliikmel (valitud 2000. a) ja elutööpreemia laureaadil (2002) Eesti Teaduste Akadeemia ainsal põllumajanduse eriala akadeemikul Hans Küütsil täitub 20. detsembril 2017 85 eluaastat. Ta on Põlva maakonnas Suuremetsa külas sündinud, Rasina põhikooli, Tartu I Keskkooli ja Eesti Põllumajanduse Akadeemia (1956. a *cum laude*) lõpetanud õpetatud agronoom, kes tegi oma väärika elutöö Jõgeval: algul teadurisordiaretaja (1958–1964) siis aretusosakonna juhataja (1964–1973) ja kauaaegse direktorina (1973–1998). Aastatel 1998–2015 töötas veel osalise tööajaga vanemteadur-konsultandina aidates kaasa asutuse juhtimise üldküsimustes ja odra sordiaretuse rühma töös.

Teraviljakultuuride sordiaretajaks õppis Hans Küüts Rootsis Svalöfi Aretusinstituudis (1969–70). Sealnähtu ja õpitu ning kolleegide juures kogetu võttis kokku raamatutes "Odra sordiaretuse uuemad meetodid Rootsis" (Tln., 1971, 152 lk) ja "Kaera ja odra sordiaretus ning seemnekasvatuse Soome's" (Tln., 1974, 48 lk). Praktilises sordiaretuses tehtule tagasi mõeldes meenuvad odrasordid 'Toomas', 'Miina', 'Esme', 'Liisa', 'Elo', 'Teele', 'Anni', 'Viire', 'Leeni' ja 'Maali'. Seitsmel esimestena märgitud on Hans Küüts peamine, ülejäänutel kaasautor. Tema või tema kaasabil loodud odra aretusmaterjali on praegugi veel Jõgeval katsetustes mistõttu pole välistatud võimalus, et toodud sordinimekiri edaspidi pikeneb. Odra agrotehnika alal kaitses ta (1968) ka teaduste kandidaadi kraadi. Lisaks odra aretamisele on Hans Küüts andnud kaaluka panuse ka kaera ja suvinisu sordiaretuses. Ta on 6 kaerasordi ja 2 suvinisusordi kaasautor.

Hea inglise keele oskus võimaldas tal omal ajal osaleda rahvusvahelises suhtluses. Ta oli esimene eestlane, kes võeti Euroopa Sordiaretajate Ühenduse (EUCARPIA) liikmeks (1974), olnud aastatel 1981–2000 odra ja 1989–1994 kaera geneetika ning sordiaretuse rahvusvaheliste sümposionide organiseerimiskomitee liige, korduvalt juhatanud rahvusvahelisi sordiaretusalaseid sümposioone ja esinenud ettekangetega. Oli rahvusvaheliselt tuntud, mis võimaldas luua head suhted aretustööks nii vajalikke katsemasinaid ja laboratooriumi aparatuuri tootvate firmadega ja nende omanikega. Teiselt poolt vene keele valdamine, hea suhtlemisoskus ning rakendatud diplomaatiavõtted kindlustasid vajalikud ostud ka Moskvapoolse valuutarahaga. Direktoritöö lõpetamisel oli Hans Küüts juhitud Jõgeva Sordiaretuse Instituut üks paremini katsetehnikaga varustatud uurimisasutus mitte ainult Eestis vaid ka kogu Nõukogude Liidus.

Jõgeva Sordiaretusjaama (aastast 1992 instituudi) direktorina kulutas palju energiat asutuse väljaehitamisele. Praegune Eesti Taimekasvatuse Instituut

Jõgeval töötabki põhiliselt neis hoonetes, mis valmisid Hans Küütsi direktorina töötamise ajal. Oli ehitaja ja ehituse kvaliteedi suhtes nõudlik. Selleaegsete ehitusmaterjalide kehvale kvaliteedile vaatamata saavutati tase, mis jäi kõigile suurelt kodumaalt Jõgevat külastama tulnud kolleegidele silma. Arvi Kallase projekteeritud ja Jõgevale ehitatud katsekuivati-laboratoorium oli oma tehnilise lahenduse poolest eeskujuks väljaspool Eestit mitmes teises asutuses valminud analoogse kuivati projekteerimisel ja käiku andmisel.

Tähelepanuvääriv oli Hans Küütsi omaaegne oskus leida andekaid ja töökaid kõrgkoolilõpetajaid sordiaretustöö jätkajaks. See löi eelduse, et asutus jäi suurte muutuste keerises üldse ellu ja teenib Eesti põllumeest tänaseni. Ka enda aretustöö jätkaja kasvas tal välja omast perekonnast. Tütar Ülle on tänaseks odra sordiaretuse alal edukalt kaitsnud doktori kraadi ja on juba mitme uue sordi autor. Kokku on Hans Küüts kasvanud-koolitanud neli last, kellel omakorda on 8 last. Hans Küüts on nüüdseks saavutanud ka vana-vanaisa austava nimetuse.

Pika elu jooksul on Hans Küüts paistnud silma väga mitmesuguste huvidega. Aastatega on nii mõnigi huviala tagaplaanile jäänud, kuid raamatute lugemine ja kalapüük on siiani au sees. Tõsi Peipsil enam nimelist paati pole, kuid lähemal (näiteks Kuremaal) on väiksemaid ahvatlevaid veekogusid olemas. Omandatud oskused ja suur landikollektsioon ei jäta tavaliselt havita.

Akadeemik Hans Küüts tulemuslik töö sordiaretaja ja asutuse juhina ei ole jäänud märkamata ega tunnustuseta. Juba 42-aastasena omistati talle teenelise teadlase aunimetus (1974). Ta on pälvinud (kollektiivi liikmena) kahel korral (1987, 1999) riikliku teaduspreemia, vabariigi president on tunnustanud tema elutööd V klassi Riigivapi ordeniga (1997) ja Jõgevamaa oma vapimärgiga (2006). Rahvusvaheline teadusüldsus on anetanud talle N. I. Vavilovi mälestusmedali (1987). Ta oli pikka aega Rootsi Svalövi Sordiaretuse Instituudi teadusnõukogu välisliikmeks (aastast 1988). Hans Küüts on valitud Eesti Teaduste Akadeemia akadeemikuks (1994), Eesti Põllumajandusülikooli geneetika ja sordiaretuse õppetooli professoriks (aastast 1995 emeriitprofessor), Eesti Agronoomide Seltsi presidendiks (juhtinud seltsi aastatel 1991–1997), Eesti Rukki Seltsi aupresidendiks. Jõgeva vald on valinud ta valla aukodanikuks (1998) ja määranud talle elutöö preemia (2002). Siintoodud tunnustuste loetelu ei pretendeeri kaugeltki täiuslikkusele.

Vaatamata kogunenud aastatele on juubilar hingelt jäänud ikka erksaks, täpseks ja osavõtlikuks kolleegiks, kes suhtleb inimestega endiselt talle omasel energilisel, sütitaval ja sõbralikul kombel. Hinnaline, kuid harva esinev omadus inimesel, kes on veerand sajandit juhtinud edukat teadusasutust ja pälvinud ridamisi suuri tunnustusi.

Õnnitlen kolleegide nimel juubeli puhul ja soovin tugevat tervist ning jätkuvat tegutsemistahet edaspidiseks!

Ants Bender